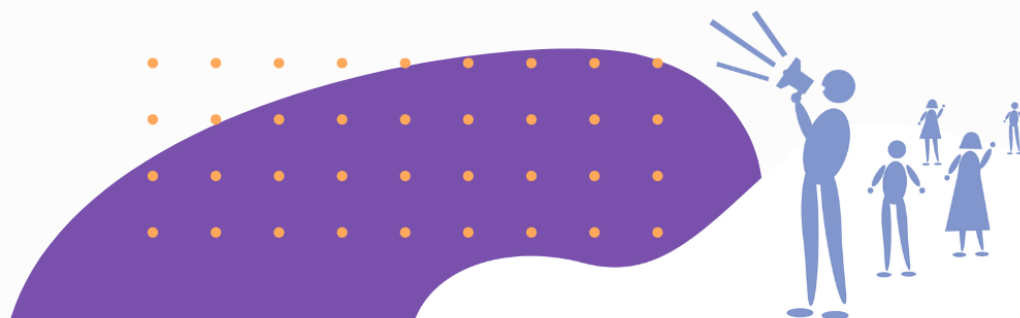




UPOREDNA ANALIZA UPITNIKA ZA SAVETE RODITELJA, NASTAVNIKE I UČENIČKE PARLAMENTE

“Osnaživanje uloge učeničkih
parlamenta i saveta roditelja za
potpunu i svrsishodnu participaciju u
školama”



ZAJEDNO ZA
AKTIVNO GRADANSKO
DRUŠTVO



Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC



HELVETAS
SRB

Gradanske
inicijative

Sadržaj:

Cijevi, metodologija i proces anketiranja	4
Executive summary:	5
Analiza upitnika	6
Uporedna analiza odgovora na pitanja koja su bila zajednička:	7
Kako biste voleli da se unapredi protok informacija sa roditeljima u ovoj situaciji kada nije moguće lako i često organizovati uživo sastanke?	7
Šta mislite, u kojim segmentima mogu roditelji da doprinesu unapređenju rada škole i saradnje u ovim okolnostima? (bilo je moguće više odgovora)	8
Analiza upitnika za učenike (pitanja koja nisu bila zajednička)	11
Analiza upitnika za nastavnike (pitanja koja nisu bila zajednička)	12
Analiza upitnika za Savet roditelja (za pitanja koja nisu bila zajednička)	14
Zaključci i naučene lekcije	15
“Onlajn otvorena vrata”	16

UPOREDNA ANALIZA UPITNIKA ZA SAVETE RODITELJA, NASTAVNIKE I UČENIKE

Saradnja učenika, roditelja i škola za vreme pandemije

Sve češće smo svedoci veoma izraženog nezadovoljstva roditelja prema školama – načinu rada, pristupanju i rešavanju raznih problema. Sa jedne strane roditelji imaju utisak da su škole nepristupačne za saradnju, a oni koji u školama rade sa decom smatraju da su roditelji nesaradljivi. Problem dakle, postoji i to u nedostatku stvarne i kvalitetne komunikacije, što kao posledicu ima sve veći jaz, nezadovoljstvo i niz neiskorišćenih potencijala sa obe strane.

Udruženje RODITELJ već 10 godina radi na unapređenju saradnje između roditelja i škola zato što smatramo da je dobra saradnja ključ kvalitetnog obrazovanja koji svi želimo. Međutim, gde su nam tu učenici? Da li njih neko pita? I učenički parlamenti često su samo formalno formirani bez stvarne participacije učenika. Sada, u situaciji koja nas je zadesila usled pandemije, komunikacija roditelji - učenici - škole u potpunosti izostaje, a situacija traje...

Zato smatramo da je sada, više nego ikada, potrebno negovati odnos roditelja i škola i želimo da se iskoristi maksimalni potencijal saveta roditelja, učeničkih parlamenta i nastavnika kojima je stalo do kvalitetnog obrazovanja. Ali pre pitanja “Kako?” moramo postaviti pitanje “Ko?” Nema ko drugi nego mi, mi roditelji, mi nastavnici i naša deca - učenici.

Mi treba da im stvorimo put koji je prohodan jer smo na istoj stazi, sa istim zadatkom, i sa uverenjem da je u najboljem interesu naše dece ako su odrasli u njihovom okruženju dve strane koje komuniciraju i saraduju, istovremeno oslušujući potrebe učenika. Već smo na pravom putu ako smo saglasni da svi želimo kvalitetan obrazovni sistem koji nije opterećen samo smeštanjem lekcija u dečje glave, nego teži ka stvaranju uslova u kojima će školovanje značiti i obrazovanje.

Od marta 2020. godine kada su škole po prvi put u istoriji pilotirale pohađanje škole i učenje na daljinu, malo je reći da je to bila samo još jedna novina. U situaciji koja je pogodila sve, bili smo prinuđeni da se preko noći naviknemo na novi način školovanja i komunikacije.

Kako je ta situacija uticala na komunikaciju roditelja i škola a kako je uticala na proces odlučivanja učenika o pitanjima koja se njih najviše tiču?

Udruženje RODITELJ je sačinilo posebne upitike za roditelje, nastavnike i učenike, na osnovu kojih smo želeli da steknemo uvid u to kako teče saradnja roditelja i škola tokom situacije u kojoj smo se svi zadesili usled pandemije Covid-19 i ograničenih mogućnosti sastanaka i neposrednog kontakta.

Dodatno, smatramo da treba da se čuje mišljenje učenika, kako se osećaju i šta misle o načinu na koji se realizuje nastava kao i šta misle o tome kako komunikacija između njih i škole može da se unapredi i kakvi su njihovi predlozi.

Cijevi, metodologija i proces anketiranja

Cilj upitnika je mapiranje potreba učenika i roditelja u školama kao i analiza trenutnih mogućnosti participacije i saradnje i sagledavanje potencijalnih rešenja.

Upitnici su kreirani kroz participativni proces koji se odvijao putem onlajn sastanaka sa roditeljima iz saveta roditelja osnovnih i srednjih škola u Zemunu kao i predstavnika učeničkih parlamenata zemunskih škola preko njihovih školskih koordinatora. Zbog nemogućnosti sastajanja uživo, proces je trajao duže nego planirano, međutim bilo je veoma važno sakupiti sve informacije kako bi se u što većoj meri uvažila roditeljska i učenička perspektiva.

Nakon što su se sakupile sve informacije i sugestije, napravljeni su upitnici za roditelje, nastavnike i učenike. Upitnici su bili onlajn dostupni i distribuirani kroz kanale komunikacije Udruženja Roditelj, ali i preko članova saveta svih škola, odnosno učeničkih parlamenata kroz njihove redovne kanale komunikacije-viber grupe, mail liste i sl.

Svakoj školi u Zemunu je poslat dopis naslovljen na direktora škole, predstavnika saveta roditelja i koordinatora učeničkih parlamenata. Dopis je poslat mejlom sa linkovima na upitnike i molbom da se popune.

Upitnici su bili anonimni, nije bilo zahteva za ostavljanjem ličnih podataka, kontakata ili drugih informacija za identifikaciju osim pola ukoliko su želeli da se izjasne.

Uzimajući u obzir da su bili anonimni nije bilo moguće pratiti koje škole su učestvovala niti koliko škola, osim povratne informacije koju smo dobili od predstavnika škola i taj podatak neće biti javan i ostaje u Udruženju RODITELJ.

Upitnicima su obuhvaćene zemunske osnovne i srednje škole. Upitnici su bili anonimni, kreirani onlajn preko Google forme sa opcijama biranja jednog od ponuđenih odgovora, označavanjem više odgovora i otvorenim pitanjima.

Upitnik za roditelje namenjen je članovima i članicama saveta roditelja imajući u vidu da oni kroz ovo telo ipak ostvaruju više komunikacije sa školom nego roditelji koji nisu u savetu.

Upitnik za nastavnike je namenjen svim nastavnicima, a upitnik za učenike je namenjen učenicima od 7. i 8. razreda osnovne škole kao i svim učenicima srednjih škola, uključujući i učeničke parlamente.

Analizom upitnika želimo da steknemo uvid u to kako može da se unapredi participacija đaka, komunikacija i saradnja pod ovim okolnostima i kako možemo jedni drugima da olakšamo proces komunikacije i učestvujemo kao partneri u procesu školovanja naše dece.

Na osnovu analize prispelih podataka definisaće se nacrt unapređenog koordinacionog mehanizma za participaciju u školama koji će biti ponuđen na dalje unapređenje i usvajanje zajedničkoj nadležnoj strukturi.

Executive summary:

Upitnicima smo obuhvatili zemunske osnovne i srednje škole. Upitnici su bili anonimni, kreirani onlajn preko Google forme sa opcijama biranja jednog od ponuđenih odgovora, označavanjem više odgovora i otvorenim pitanjima. Neka pitanja su bila ista za sve grupe kako bismo mogli da uporedimo šta i jedni i drugi i treći misle o istim temama, a neka pitanja su bila ciljano namenjena jednoj grupi.

Upitnik je popunilo **163 učenika i učenica** osnovnih i srednjih škola iz Zemuna, od toga njih 99 iz učeničkog parlamenta, **123 roditelja** iz saveta roditelja i **80 nastavnika** od kojih 70% ima starešinstvo. Odnos učesnika i učesnica u anketi u odnosu na osnovne i srednje škole je prilično ujednačen.

Zajednička pitanja kao što su: (1) kako biste voleli da se unapredi komunikacija između škole i roditelja i (2) kako vidite da roditelji mogu da pomognu unapređenju saradnje roditelja i škola su pokazala da su velikoj meri mišljenja nastavnika i roditelja slažu.

Pa tako i jedni i drugi smatraju **da su otvorena vrata najbolji način** i u ovim uslovima i da ih treba organizovati kada god se to može. Ipak, prilično ujednačen broj i jednih i drugih smatra **da se moraju iskoristiti i onlajn mogućnosti** kako bi se komunikacija održala. Činjenica je da i pored toga što su učenici očigledno navikli na onajn časove da bi se isti mehanizam mogao iskoristiti i za neku vrstu “onlajn” otvorenih vrata.

Što se tiče načina kako roditelji mogu da pomognu, **najveći broj roditelja i nastavnika** smatra da mogu **da budu od pomoći drugim roditeljima i učenicima u praćenju nastave** (npr. onima koji nemaju sve potrebne tehničke mogućnosti da prate nastavu i slično); **da pomognu u organizaciji roditeljskih sastanaka i sastanaka saveta i da se ubrza razmena informacija** pa čak **da pomognu nastavnicima u organizaciji nastave i aktivnosti**.

Očigledno je da su se roditelji sami prepoznali kao značajan i dragoceni resurs a tako su ih prepoznali i nastavnici, pa ipak ovo ostaje nedovoljno prepoznat pa tako i neiskorišćen potencijal.

U tom smislu bi trebalo dodatno istražiti te potencijale i videti ko od roditelja i na koje sve načine može da preuzme ulogu organizacije onlajn roditeljskih sastanaka ili onlajn otvorenih vrata ili obuke o korišćenju aplikacija za sastanke.

Pitanje koje je bilo zajedničko za sve grupe se odnosilo na teme kojima bi trebalo više da se bave roditelji i učenici. Učenike smo pitali kojim temama bi oni voleli više da se bave a nastavnike smo pitali kojim temama bi roditelji trebalo da se bave.

Značajno je da **su učenici prepoznali da bi upravo oni trebalo da budu pitani o načinu na koji se organizuje nastava, pa je tako ova tema njima na prvom mestu**, dok je nastavnicima i roditeljima ovo ipak pri dnu liste (tek 20%). Učenici su kao **drugu važnu temu označili seksualno obrazovanje i profesionalnu orijentaciju**.

Nastavnici su na prvo mesto stavili prevenciju vršnjačkog nasilja, upotrebe narkotika i alkohola i teme zdravlja, **a roditelji teme bezbednosti dece u školi**, prevencije vršnjačkog nasilja, saradnje roditelja i škola i prevencije upotrebe narkotika i alkohola.

O značaju participacije učenika govore i njihovi komentari koji se odnose najviše na samu nastavu, imajući u vidu da je tek **njih 10% odgovorilo da su zadovoljni nastavom**. U tom smislu smatramo značajnim da se svi komentari prenesu te da bar u ovoj analizi ostanu zabeleženi i nadamo se razmatrani od strane uprave škole i samih nastavnika. Neki od komentara koji ovo ilustruju su sledeći:

- *S obzirom da se nastava odvija kako se odvija, većini učenika lekcije iz raznih predmeta nisu jasne. Ja, kao i moji drugari iz škole, smatramo da su lekcije preobimne i velike i teško ih je razumeti bez objašnjenja. Želimo da se lekcije smanje ili da velike ili teže lekcije obradujemo više časova. Takođe, smatramo da je u ovakvoj situaciji previše da imamo po četiri ocene iz svakog predmeta. Previše je lekcija koje nam nisu jasne, a malo vremena da nam nastavnici objasne i da nas ispituju. Voleli bismo da se sve ovo bar po malo koriguje.*

Na pitanje na koji **način bi voleli da učestvuju u donošenju odluka u vezi sa školom**, na **prvo mesto su stavili ankete** u kojima bi se izjašnjavali po različitim pitanjima; **50% njih smatra da treba da se pitaju o svemu a 48% njih kaže da treba da se pitaju samo o nekim važnim stvarima**.

Slično, kao i učenici, **nastavnici su takođe izrazili nezadovoljstvo** što nisu učestvovali u odlukama o organizaciji nastave i **50% nastavnika smatra da ih je trebalo više pitati kako treba da izvodi nastava u ovim uslovima i da nemaju dovoljnu podršku za izvođenje ovakve nastave (48%)**. Tek njih 7% je odgovorilo da im odgovara ovaj vid nastave.

Analiza upitnika

Upitnik je popunilo **163 učenika i učenica** osnovnih i srednjih škola iz Zemuna, **123 roditelja** iz saveta roditelja i **80 nastavnika**.

Ostali podaci:

Među učenicima je 104 (63,8%) ženskog pola, 52 (31,9%) muškog pola i njih 7 (4,3%) nije želelo da se izjasni. Iz osnovnih škola upitnik je popunilo 79 (48,5%) učenika i učenica 7. I 8. razreda, a 84 (51,5%) iz svih razreda srednjih škola.

Od ukupnog broja njih koje je učestvovalo u anketi, njih 99 je trenutno u đlačkom parlamentu, 45 njih nije nikada bilo u parlamentu i 14 njih je bilo ranije ali nije sada.

Od ukupno 123 roditelja, 94 (76%) je ženskog pola i 29 (23%) muškog pola. Svi roditelji su iz saveta roditelja i njih 78 (63%) dolazi iz saveta osnovnih škola, a 45 (36%) iz saveta srednjih škola.

Značajan je podatak da najveći broj roditelja kaže da su visoko motivisani za učešće u savetu - njih 77 (62%) je odgovorilo da žele da učestvuju u radu saveta i smatraju da mogu aktivno da doprinesu unapređenju saradnje roditelja i škola; 38 (30%) njih je odgovorilo da je tu zato što niko drugi nije hteo, a tek njih 8 je odgovorilo da su samo želeli da vide kako to izgleda ali

bez želje da budu naročito aktivni. Ovo jeste značajan podatak jer bar u ovom uzorku ruši mitove o tome da roditelji nisu motivisani da uđu u savet niti zainteresovani za aktivno učešće. Takođe je za ovaj uzorak veoma značajno da imamo najveći procenat onih roditelja koji su i najaktivniji.

Od 80 nastavnika koji su popunili upitnik, njih 70 (87%) je ženskog pola i 10 (12%) muškog pola. Iz osnovne škole dolazi 45 (56%) roditelja i 35 (43%) iz srednjih škola, a 56 (70%) ima starešinstvo u odnosu na 24 (30%) koji trenutno nemaju starešinstvo.

Za ovaj upitnik nam je i ovo bilo značajno budući da odeljenjske starešine ipak češće komuniciraju sa roditeljima i sa učenicima u odnosu na predmetne nastavnike.

Neka pitanja su bila ista za sve kako bismo mogli da uporedimo šta i jedni i drugi i treći misle o istim temama, a neka pitanja su bila ciljano namenjena jednoj grupi.

Na primer, zajednička pitanja za roditelje i nastavnike su bila:

- *Kako biste voleli da se unapredi protok informacija sa roditeljima u ovoj situaciji kada nije moguće lako i često organizovati uživo sastanke?*
- *Šta mislite, u kojim segmentima mogu roditelji da doprinesu unapređenju rada škole i saradnje u ovim okolnostima? (bilo je moguće više odgovora)*
- *Da vi odlučujete, na šta biste potrošili novac u vašoj školi?*

Zajednička pitanja za učenike i nastavnike su bila:

- *Kakav vam je utisak generalno o onlajn ili kombinovanoj nastavi koja se održava sada za vreme pandemije Covid-19?*

Zajedničko pitanje za sve grupe bilo je:

- *Smatram da roditelje / učenike treba podstaći da se bave temama koje se tiču (moguće je bilo više odgovora).*

Uporedna analiza odgovora na pitanja koja su bila zajednička:

- *Kako biste voleli da se unapredi protok informacija sa roditeljima u ovoj situaciji kada nije moguće lako i često organizovati uživo sastanke?*

Na pitanje kako roditelji vide da može da se unapredi komunikacija odnosno protok informacija sa školom tokom ove školske godine kada nije moguće lako i često organizovati uživo sastanke, **većina roditelja smatra da protok informacija mora biti dvosmeran** i da je roditeljima **potrebno omogućiti način da postave pitanja, daju sugestije** i sl. (56%).

Takođe smatraju da bi se umnogome unapredila komunikacija **postavljanjem važnih informacija za roditelje na web sajt škole** i društvene mreže ali i razmenom informacija putem imejla, SMS poruka / Viber-a i sl. (48%). Takođe roditelji bi želeli **da se češće anketiraju** tokom školske godine, a samo njih **20% smatra da su potrebni češći onlaj sastanci**.

Komunikacija se svela na papirno obavestenje i roditeljima se retko odgovori na postavljeno pitanje. Predlog: da se uvede roditeljski sastanak video pozivom ili bar "otvorena vrata" mesечно. Mnogo znaci, jer ovako roditelji nemaju povratnu info uspehu deteta/dece prilikom brzog preuzimanja.

Vrlo slično, **nastavnici smatraju da je neophodan lični kontakt, sastanci uživo i dolasci na otvorena vrata.** Nastavnici su takođe u komentarima pominjali da su otvorena vrata sa odeljenskim starešinom i predmetnim nastavnicima najbolji način komunikacije i da manji broj roditelja koristi tu opciju, a oni koji dolaze, sa njima se ostvaruje najbolja saradnja i gradi se dobar odnos. Ni jedni ni drugi ne preferiraju onlajn sastanke. Očigledno je da je komunikacija usmerena na imejl, viber i sms poruke, ali je kao takva i štura i nepotpuna. Roditelji smatraju da je potrebno omogućiti bolje uslove da se postave pitanja i daju sugestije i da komunikacija treba da bude dvosmerna. Sličan **predlog je došao od nastavnika** u komentarima da bi bilo dobro **omogućiti roditeljima prostor za komentarisanje i pitanja putem elektronskog dnevnika**, barem za neke jednostavnije situacije. Evo šta su još istakli:

- Češćim dolaskom roditelja na otvorena vrata kada god je to moguće - 34 (43%)
 - Razmenom informacija putem imejla, sms poruka, viber i sl. - 27 (33%)
 - Anketiranjem roditelja o potrebama, mogućnostima, izazovima... 33%
 - Postavljanjem važnih informacija za roditelje na web sajt i društvene mreže škole - 25 (31%)
 - Češćim sastancima uživo kada je moguće - 21 (26%)
 - Češćim onlajn sastancima samo - 9 (11%)
- Šta mislite, u kojim segmentima mogu roditelji da doprinesu unapređenju rada škole i saradnje u ovim okolnostima? (bilo je moguće više odgovora)

Kada smo ih pitali šta misle, u kojim segmentima to roditelji mogu da doprinesu unapređenju rada škole baš u ovim okolnostima tokom situacije sa pandemijom i ograničenim mogućnostima, **najveći broj roditelja** smatra da bi upravo oni mogli **da budu od pomoći drugim roditeljima i učenicima u praćenju nastave** (npr. onima koji nemaju sve potrebne tehničke mogućnosti da prate nastavu i slično) - njih 72 (58%) se ovako izjasnilo. **Sa ovim se slaže i 46% nastavnika.**

Skoro isti procenat roditelja i nastavnika (57% i 47%) smatra **da roditelji mogu da budu od pomoći školi u organizaciji roditeljskih sastanaka i sastanaka saveta** i generalno u **razmeni informacija između roditelja i škola.**

Dok 30% roditelja smatra da mogu čak da pomognu nastavnicima u organizaciji nastave i aktivnosti, sa ovim se slaže tek 10% nastavnika.

Očigledno je da roditelji predstavljaju značajan i dragoceni resurs - a tako se i samo prepoznaju, koji ipak ostaje nedovoljno prepoznat pa tako i neiskorišćen potencijal.

Činjenica je da je nabolji način komuniciranja uživo, kao i to da se na taj način bolje gradi odnos poverenja, međutim, naša svakodnevnica već godinu dana je takva da se veliki broj poslova sveo na onlajn sastanke i poslovanje. Različiti poslovi u različitim sektorima

jednostavno nisu mogli da se zaustave, samo je trebalo vreme da svi uhodamo na nove oblike komuniciranja. U tom smislu, svedoci smo da ni nastava ne može samo da se obustavi, međutim u školama postoji otpor prema onlajn komunikaciji, što ipak nije razlog da se ona u potpunosti obustavi, naprotiv.

Moguće je da je samo otpor prepreka, ali to što ne želimo da se ovakav vid nastave i saradnje održi, ne znači da će brže da prođe. Dužni smo i našoj deci a i jedni drugima da iskoristimo ono što imamo na najbolji mogući način... kao kad nam kažu: *“kad vam život da limun...”*

Pitanje koje je bilo zajedničko za sve grupe se odnosilo na teme kojima bi trebalo više da se bave roditelji i učenici. Učenike smo pitali kojim temama bi oni voleli više da se bave a nastavnike smo pitali kojim temama bi roditelji trebalo da se bave.

Značajno je da **su učenici prepoznali da bi upravo oni trebalo da budu pitani o načinu na koji se organizuje nastava, pa je tako ova tema njima na prvom mestu**, dok je nastavnicima i roditeljima ovo ipak pri dnu liste (tek 20%).

Učenici su kao **drugu važnu temu označili seksualno obrazovanje i profesionalnu orijentaciju**, veću participaciju i teme vezane za saradnju sa školom, i **na treće mesto su stavili ostale teme** kao što su prevencija nasilja, zdravlje, ishrana, bezbednost, ekologija, rodna ravnopravnost, prevencija upotrebe narkotika i alkohola, inkluzivno obrazovanje i potrošnja sredstava. Svoje odgovore su obrazložili dalje svojim rečima u komentarima:

- *Voleo/ volela bih da se u školi, na nekim časovima koji to dozvoljavaju naravno, bavimo seksualnim obrazovanjem, feminizmom, rasizmom, ili da se uvedu dodatni časovi gde ćemo ili sa razrednim starešinama, psihologom ili pedagogom diskutovati o tome, ili da se jednom- dva puta mesečno dovode stručnjaci u školi koji će nam održavati neka kratka predavanja vezano za ove teme.*
- *Volela bih da nemamo problema sa diskutovanjem sa nastavnicima o stvarima koje nam nisu jasne, i volela bih da vodimo malo više racuna o bezbednosti dok smo u ovakvoj situaciji.*
- *Treba nam veća saradnja sa razrednim starešinom.*

Nastavnici su na prvo mesto stavili prevenciju vršnjačkog nasilja, upotrebe narkotika i alkohola i teme zdravlja, drugo mesto zauzimaju teme kao što su vanškolske aktivnosti, ekologija, seksualno obrazovanje i bezbednost i prilično isti procenat (30% i manje) imaju ostale teme kao što su profesionalna orijentacija, rodna ravnopravnost, inkuzija, organizacija nastave, potrošnja sredstava i sl.

Roditelji su pak na prvo mesto stavili teme bezbednosti dece u školi, prevencije vršnjačkog nasilja, saradnje roditelja i škola, prevencije upotrebe narkotika i alkohola, a na drugom mestu su teme seksualnog obrazovanja, ishrane, rodne ravnopravnosti, potrošnje sredstava, dok su profesionalna orijentacija, organizacija vanškolskih aktivnosti i inkluzivno obrazovanje pri dnu liste.

Očigledno je da učenici jedini prepoznaju značaj stvarne participacije u temama koje se tiču organizacije nastave, ali takođe i druge važne teme za njih same kao što su seksualno obrazovanje ali i profesionalna orijentacija kojoj su i roditelji i nastavnici nekako pridali manji značaj.

Pitanje koje je bilo zajedničko za nastavnike i učenike se odnosilo na to koliko im odgovara ova vrsta nastave koja se odvija u poslednjih godinu dana. Najveći broj učenika (60%) je odgovorilo da im samo delimično odgovara, 30% njih kaže da im uopšte ne odgovara a tek 10% kaže da im u potpunosti udgovara. U svojim komentarima učenici su obrazložili i razloge:

- *Previše ima da se uči, a malo vremena da se lekcije obrade, objasne i da se ispitaju učenici.*
- *S obzirom da se nastava odvija kako se odvija, većini učenika lekcije iz raznih predmeta nisu jasne. Ja, kao i moji drugari iz škole, smatramo da su lekcije preobimne i velike i teško ih je razumeti bez objašnjenja. Želimo da se lekcije smanje ili da velike ili teže lekcije obradujemo više časova. Takođe, smatramo da je u ovakvoj situaciji previše da imamo po četiri ocene iz svakog predmeta. Previše je lekcija koje nam nisu jasne, a malo vremena da nam nastavnici objasne i da nas ispitaju. Voleli bismo da se sve ovo bar po malo koriguje.*
- *Ova situacija je teška za čitav kolektiv, profesorima i učenicima je potrebno veće međusobno razumevanje.*
- *Bolje objašnjenje nastavnih jedinica*
- *С обзиром на начин на који сада похађамо наставу, било би важно и корисно да наставници смање захтеве при проверама знања.*
- *Moj predlog je da treba malo smanjiti kriterijum ocenjivanja dokle god postoje skraceni casovi i online nastava. Ucenici ne mogu da odslusaju sva predavanja i uce sami iz materijala koje profesori salju, a to nije dovoljno da zadovolje postojece kriterijume za ocene.*
- *Molila bih da nam se lekcije skrate, i da pojedini nastavnici smanje kriterijume. Možda neka dopunska ili dodatna preko mita.*
- *Profesori treba da imaju više razumevanja za djake.*
- *Da nastavnici ne misle da je njihov predmet jedini i da nemamo po 4 kontrolna u danu*
- *da neki profesori budu ravnopravniji, da ne diskriminisu neku decu a neku da uzdisu, da fer ocenjuju usmena odgovaranja!*
- *I zelimo da nastavnice smanje pritisak i ranije stavljaju materijal za rad u skoli*
- *Nastavnici nam mnogo traze iako nam je teze da ucimo nego ranije*
- *Moj predlog je da treba malo smanjiti kriterijum ocenjivanja dokle god postoje skraceni casovi i online nastava. Ucenici ne mogu da odslusaju sva predavanja i uce*

sami iz materijala koje profesori šalju, a to nije dovoljno da zadovolje postojeće kriterijume za ocene.

O značaju participacije učenika govore i njihovi komentari koji se odnose najviše na samu nastavu i u tom smislu smatramo značajnim da se komentari prenesu u celosti te da bar u ovoj analizi ostanu zabeleženi i nadamo se razmatrani od strane uprave škole i samih nastavnika.

Slično, kao i učenici, **nastavnici su takođe izrazili nezadovoljstvo** što nisu učestvovali u odlukama o organizaciji nastave i **50% nastavnika smatra da ih je trebalo više pitati kako treba da izvodi nastava u ovim uslovima, a njih 15% smatra da je trebalo i učenike uključiti u razmatranje o načinu izvođenja nastave.** U tom smislu smatraju da kao nastavnici **nemaju dovoljnu podršku za izvođenje ovakve nastave (48%)** kao i da smatraju da svaka škola treba da organizuje nastavu prema potrebama sredine. Tek njih 7% je odgovorilo da im odgovara ovaj vid nastave. Neki od njihovih komentara to i ilustruju na sledeći način:

- *Mislim da je potrebna bolja psihološka podrška nastavniku!*
- *Mislim da kao i do sada naše odgovore, predloge i sugestije neće uvažiti oni koji o ovome odlučuju. Ministarstvo prosvete je "kula od slonovače", žive u svom otuđenom svetu i, shodno tome, njihov rad i odluke nemaju veze sa realnošću.*
- *Objavite rezultate!*
- *Situacija je svakako, neuobičajna, ali je uvek bolje ići u školu, jer je interakcija nastavnik- učenik je neophodna za sticanje znanja.*
- *Meni, kao učitelju, mnogo znači što se nastava odvija u učionici.*

Analiza upitnika za učenike (pitanja koja nisu bila zajednička)

Na pitanje kako izgleda sada njihova participacija, na prvom mestu kažu da mogu **tek sa ponekim nastavnikom otvoreno da diskutuju** i dogovaraju se (40%) a da je uglavnom **situacija gde ih ne pitaju ništa samo im prenesu informacije** (36,8%). Njih 29% je istaklo da mogu u okviru učeničkog parlamenta da učestvuju u donošenju odluka, 22% kaže da ih pitaju o svemu šta im je potrebno i šta nedostaje a 21% kaže da je to jedino čas kod odeljenskog starešine. **Samo 8% kaže da idu na razgovore sa psihologom i pedagogom** škole da iznesu predloge i komentare.

Na pitanje na koji **način bi voleli da učestvuju u donošenju odluka u vezi sa školom**, na **prvo mesto su stavili ankete** u kojima bi se izjašnjavali po različitim pitanjima, zatim sastanke sa drugim nastavnicima, pedagogom i psihologom, razrednim starešinom, a na trećem mestu su sastanci sa drugim učenicima i kutije u koje bi se ubacivali predlozi.

Ono što su takođe istakli u komentarima jeste da su svesni da je njihova participacija nedovoljna, a istovremeno potrebna. Na pitanje da li smatraju da treba da učestvuju u donošenju odluka koje se njih tiču u školama, **50% njih smatra da treba da se pitaju o svemu** a **48% njih kaže da treba da se pitaju samo o nekim važnim stvarima**, samo troje učenika je odgovorilo da ne misli da treba uopšte da se o nečemu pitaju.

Koliko je njima značajna participacija može se videti iz sledećih komentara:

- *Treba da se mi pitamo jer je naše obrazovanje i budućnost u pitanju!*
- *Sve korektno, samo bi bilo odlično da se zaista nešto i realizuje da nije beskorisna, surovo rečeno, ova anketa!*
- *Želim da nas nastavnici i generalno odrasli saslušaju, uopšte nam nije lako. Ovaj način na koji idemo u školu uticao je na sve.*
- *Voleo bih da imamo kutije u koje bi mogli da ubacujemo komentare.*
- *Više obratiti pažnju na mišljenja učenika*

Na pitanje **šta im najviše nedostaje kod ovakve nastave**, na prvo mesto su stavili **druženje u školi**, na drugom mestu su **predavanja uživo i konsultacije sa nastavnicima** a zatim trajanje **časova od 45 minuta**.

Takođe je evidentno koliko su i samo svesni situacije zbog koje se ne može nastava odvijati redovno pa su i na tu temu davali dosta predloga:

- *Predlažem da se ukinu grupe i online nastava i da se vratimo normalno u školu sa tim sa časovi traju 30 minuta i da nosimo zaštitne maske i rukavice, mnogo je bolje bilo ranije dok smo svi bili zajedno.*
- *Sada kreće toplije vreme i pod maskama se znojimo i to steti plućima i dajem na predlog posto imamo velike ucionice da mozemo da sedimo u svakoj drugoj klupi i da skinemo maske ali prilikom svakog blizeg kontakta da je vratimo na lice. I naravno da luftiramo ucionice tokom celog casa. I po meni mislim da svaki ucenik mora da nosi u skolskoj torbi masku, rezervnu masku, alkohol (asepsol), suve maramice, vlazne maramice. Isto bi mogli da nosimo uzinu od kuce zbog kontakata u marketima, pekarama i slicno.*

Detaljna analiza upitnika za učenike je sastavni deo ovog dokumenta i označena je kao *Prilog 1_Analiza upitnika za učenike*.

Analiza upitnika za nastavnike (pitanja koja nisu bila zajednička)

Kada smo pitali nastavnike kako su zadovoljni komunikacijom i saradnjom sa roditeljima, najveći broj nastavnika je odgovorio da su delimično zadovoljni, iako ima i dosta onih koji su u potpunosti zadovoljni (42%), a samo 2% nije zadovoljno uopšte.

Iz ovoga možemo da zaključimo da komunikacija ipak postoji **ali da ima dosta prostora za unapređenje**. Ovo je dodatno obrazloženo njihovim komentarima na pitanju šta im najviše nedostaje u komunikaciji sa roditeljima i njihovi odgovori jasno ukazuju da je to kontakt uživo i otvorena vrata kako je i pojašnjeno u prethodnom poglavlju.

Međutim, **dobili smo i druge veoma korisne komentare koji jasno oslikavaju kakva je njihova perspektiva koja se svakako mora uvažiti u svim narednim planiranjima načina izvođenja nastave ali i saradnje sa roditeljima.**

Korsinih komentara je bilo i **u pogledu odgovornosti roditelja** kada su u pitanju izostanci koje je veoma teško pratiti u ovoj situaciji:

- *Poštovanje pravila i redovno obaveštavanje razrednog starešine o deci (bolestima, izostancima i slično) kao i odgovaranje na mejlove, poruke i slično...*
- *Pojedini roditelji, koji su u manjini, ne poštuju odluku o blagovremenom javljanju razrednom starešini radi prijave razloga izostanka učenika, a što je veoma važno u vreme epidemije, iako je razredni starešina dostupan 24 h i to tako što sam plaća telefon, govornu poštu, internet itd. Dakle, nedostaje mi odgovornost pojedinih roditelja*
- *Ukoliko, roditelj redovno prati informacije iz elektronskog dnevnika i komunicira sa detetom nema posebnih problema u komunikaciji. Mogla bi da postoji opcija u Es Dnevniku da roditelj može da upiše komentar na aktivnost učenika ili nastavnika. U svakom slučaju učenici imaju moj mejl i tel. i uvek mogu da mi se obrate ukoliko je potrebno.*
- *U svakoj generaciji postoji jedan do dva roditelja koji nisu spremni da saslušaju mišljenje i savet nastavnika iako dete ima probleme u ponašanju ili savladavanju gradiva.*

Takođe ima i onih nastavnika koji imaju loša iskustva sa odnosom roditelja prema njima i školi:

- *Kulturnije i "uljudnije" obraćanje.*
- *Da su više roditelji zainteresovani i za uspeh i ponašanje i generalno*
- *Njihovo preterano mešanje u neke stvari, za koje ne bi trebalo!*
- *Roditelji veoma retko dolaze u školu, samo ako je neophodno da opravdaju časove, a i tada pokušavaju da izbegnu dolazak.*
- *Veći stepen njihove participacije u školskom životu.*

Sa druge strane interesantan je komentar koji ukazuje **na potpuno nerazumevanje pozicije roditelja kada su u pitanju deca sa smetnjama u učenju.** Očigledno je da pojedini nastavnici ne umeju da sagledaju perspektivu roditelja u ovim slučajevima niti razumeju načine podrške deci sa smetnjama u učenju pa tako očekuju da je sva odgovornost na roditeljima, komentar koji ovo ilustruje je sledeći:

- *Saradnja sa pojedinim roditeljima je teža, jer ne pokazuju spremnost da pomognu deci u savladavanju poteškoća u učenju. Često je izgovor da imaju 'trenutnih' porodičnih problema ili obećavaju da će sarađivati, ali nisu dosledni.*

Detaljna analiza upitnika za učenike je sastavni deo ovog dokumenta i označena je kao *Prilog 2_Analiza upitnika za nastavnike*.

Analiza upitnika za Savet roditelja (za pitanja koja nisu bila zajednička)

Na pitanje **kakav je utisak o načinu informisanja roditelja od strane škole**, najveći broj roditelja ima utisak da su o svemu dobro informisani preko Saveta tokom školske godine u konkretno ovoj situaciji kombinovane i onlajn nastave, tek 22% njih smatra da su tek delimično informisani, a samo njih 5 (4%) smatra da su veoma loše informisani preko Saveta roditelja.

Na pitanje **kako je Savet informisan o potrošnji sredstava** koje škola ostvaruje radom učeničke zadruge ili su prikupljena od roditelja, i koliko učestvuje u tim odlukama, **70% njih se izjasnilo da su u potpunosti informisani o tome kako se troše ta sredstva kao i da Savet redovno daje predloge o njihovoj nameni**.

Tek 16 (13%) roditelja se izjasnilo da su informisani o potrošnji sredstava ali **da Savet ne učestvuje u predlaganju** (ili se predlozi Saveta ne usvajaju); 13 (10%) roditelja se izjasnilo da znaju da Savet treba da bude informisan o tome i da može da daje predloge za namenu tih sredstava ali tvrdi da to nije slučaj u njihovoj školi i samo 9 njih (7%) tvrdi **da nisu ni informisani da postoji ta mogućnost** niti da Savet učestvuje u tome i da se izjašnjava po tom pitanju.

- *Vise pisanih informacija o tome šta je unapredjeno/reseno/ kupljeno od strane škole i na šta se novac troši. To je ono što uvek zanima roditelje i treba da bude zvanično.*
- *Da Vi odlučujete, na šta biste potrošili novac u Vašoj školi? Odgovor koji nedostaje: Organizacija obuke nastavnog kadra za korišćenje svih raspoloživih i dostupnih mogućnosti za unapređenje elektronske komunikacije sa učenicima, radi sistematičnije organizacije online nastave, i omogućavanje učenicima da posredstvom IT slušaju nastavu i danima kada nisu prisutni u školi.*

Na pitanje **koliko su upoznati sa tim kako funkcioniše učenički parlament** u njihovoj školi, najveći broj njih ipak kaže da je samo delimično upoznato (50%), 30 % smatra da su upoznati u potpunosti a 20% kaže da uopšte nisu.

Slično, i sa ulogom školskog odbora je većina tek delimično upoznata, a 10% njih nije upoznato uopšte.

Komentari roditelja su se odnosila uglavnom na komunikaciju na relaciji škola - roditelji kao i samu organizaciju nastave u ovim uslovima:

- *da u ovo vreme za učenike ima više materijala za učenje. Niko ovo nije očekivao i nije spreman, ali bi trebali svi više da učestvujemo i dajemo predloge da deca ne prolaze samo kroz školsku godinu da bi prošli.*
- *Potrebno je da se razredne starešine aktivno uključe u rešavanje dnevnih problema koje imaju učenici u okolnostima izmenjenih okolnosti i uslova nastave; I da doprinesu boljem prilagođavanju programa u datim uslovima, što sada nije slučaj.*

Deca su u teškoj situaciji, mi smo deklarativni predstavnici bez moći; I očekujemo da deca, koja su zbunjena novonastalom situacijom, skraćenim časovima i u strahu od autoriteta na čosu-u, koji se ponekad drži izađu sa predlozima i kažu svoja zapažanja i muke. Nemoćni oni, nemoćni i mi kao roditelji. A nastavnici slepo prate instrukcije Ministarstva i plaše se (ili im je tako lakše) da ne izađu iz okvira. Ako ovo bude imalo nekog efekta, odlično; samo da ne ostane u vidu još jedne ankete...

- *Očekujemo više angazovanja nastavnika visih razreda oko edukacije dece. Konkretno, deca nisu dovoljno uključena i pripremljena za opstinska i gradska takmicenja. Dobri učenici propustaju takva takmicenja samo zato što im se na vreme nije najavilo takmicenje i nisu imali dovoljno vremena da se za iste pripreme.*
- *Smatram da bi bilo dobro da deca koja su odlicni djaci imaju nastavu koja ce ih dodatno motivisati da iz odredenog predmeta napreduju. Kao neki vid dodatne nastave. Isto kao sto postoji dopunska nastava za decu koju treba da poprave ocene, tako bi trebalo da postoji i za decu koja znaju vise za svoj uzrast i njima trrba omoguciti da budu jos bolji.*

Detaljna analiza upitnika za učenike je sastavni deo ovog dokumenta i označena je kao *Prilog 3_Analiza upitnika za Savete roditelja.*

Zaključci i naučene lekcije

Iz analize sva tri upitnika može da se zaključi da komunikacija među nastavnicima i roditeljima ipak postoji **ali i da ima dosta prostora za unapređenje**. Perspektiva nastavnika je drugačija od perspektive roditelja i očigledno je da jedni druge ne percipiraju realno. Očekivanja nastavnika od roditelja pa i obrnuto su dosta velika, ponekad i nerealna.

Način da se uspostavi dijalog koji bi zaista doneo neke promene jeste možda i uvođenje novina u komunikaciji, naročito u novonastaloj situaciji kada nisu mogući česti sastanci uživo. Rezultat češće i otvorenije komunikacije bi svakako bilo i učvršćivanje odnosa poverenja koje često stoji na staklenim nogama.

Sa druge strane, i roditelji i nastavnici treba da prepoznaju značaj učešća učenika i njihovog uključivanja u donošenja važnih odluka, koje se u svim slučajevima njih i tiču. Učenici moraju da se osećaju uključeno, prepoznato i podržano. Oni predstavljaju izuzetno vredan resurs, i samo iz ovog kratkog upitnika se vidi koliko široko mogu da razmišljaju, koliko dobro uviđaju i sami nedostatke sistema ali i da imaju spremna rešenja.

Očigledno je i da roditelji predstavljaju značajan i dragoceni resurs - a tako se i sami prepoznaju, koji ipak ostaje nedovoljno prepoznat pa tako i neiskorišćen potencijal. Roditelji koji dobiju priliku da učestvuju u kreiranju određenih programa, koji se aktivno zalažu i utiču na menjanje nekih praksi biće zadovoljni roditelji i u nastavnicima će videti saveznike koji im pomažu da svoje dete izvedu na pravi put. Nastavnici, sa druge strane, mogu da imaju višestruke koristi imajući roditelje kao neprocenjivo vredan izvor, a i problemi se potom lakše i brže rešavaju.

Međutim, Saveti roditelja u školama su samo jedna karika u lancu koji ne sme izostaviti nikoga. Za uspešno partnerstvo potrebno je uključivanje svih: lokalnih samouprava koje

nedvosmisleno treba da pruže podršku aktivnostima škola, kulturnih, zdravstvenih i socijalnih institucija, kao i uspostavljanje mreže saradnje i sveobuhvatan pristup rešavanju nepovoljne klime i stvaranju boljih uslova.

“Onlajn otvorena vrata”

Jedna od naučenih lekcija iz ovih upitnika je definitivno češća neposredna komunikacija roditelj - nastavnik. Činjenica je da je najbolji način komuniciranja uživo, kao i to da se na taj način bolje gradi odnos poverenja, međutim, naša svakodnevica već godinu dana je takva da se veliki broj poslova sveo na onlajn sastanke i poslovanje. Različiti poslovi u različitim sektorima jednostavno nisu mogli da se zaustave, samo je trebalo vreme da svi uhodamo na nove oblike komuniciranja. U tom smislu, svedoci smo da ni nastava ne može samo da se obustavi, međutim u školama postoji otpor prema onlajn komunikaciji, što ipak nije razlog da se ona u potpunosti obustavi, naprotiv.

Ipak, ova nužnost nam je donela neke nove uvide takođe, nije da je sve tako crno u onlajn svetu. Ukoliko bi se samo češće praktikovala, onlajn otvorena vrata bi mogla biti dobro rešenje u uslovima kada njih nije moguće održati uživo. Zapravo komunikacija ovog tipa može da bude i češća i lakša - ni nastavnici ni roditelji ne moraju da putuju do škole, roditelji ne moraju da ranije polaze sa posla kako bi stigli do 17h u školu, mogli bi sa svog posla, ukoliko to uslovi dozvoljavaju da obave sastanak, ili od kuće, ili sa nekog drugog mesta, nastavnici takođe.

Moguće je da je samo otpor prepreka, ali to što ne želimo da se ovakav vid nastave i saradnje održi, ne znači da će brže da prođe. Dužni smo i našoj deci a i jedni drugima da iskoristimo ono što imamo na najbolji mogući način... kao kad nam kažu: *“kad vam život da limun...”*

Među roditeljima sigurno ima dosta njih koji svakodnevno rade za računarom, imaju onlajn sastanke na dnevnom nivou, upravljaju dobro različitim aplikacijama i programima što ipak nije svakodnevica nastavnika.

U tom smislu bi trebalo dodatno istražiti te potencijale i videti ko od roditelja i na koje sve načine može da preuzme ulogu organizacije onlajn roditeljskih sastanka ili onlajn otvorenih vrata - na primer: da zakaže, pošalje link i hostuje sastanak na Zoom aplikaciji, Google meet ili nekoj drugoj.

Takođe neko od roditelja može da održi neku kratku obuku za druge roditelje pa i nastavnike kako da koriste ove aplikacije za sastanak, pojasni podešavanje kamere, zvuka, da bude moderator na sastancima i slično.

Kako možemo da radimo zajedno?

I roditelji i nastavnici imaju veliki udeo u vaspitanju i obrazovanju dece, ali jedino partnerski mogu da doprinesu izgradnji poverenja i stvaranju takvih uslova u kojima je škola otvorena institucija za celu porodicu, koja ih motiviše i u čijem programu svi zajedno aktivno učestvujemo.

Međutim, kada govorimo o ovoj temi uglavnom percipiramo dihotomiju: mi i oni. I to rade obe strane, i „mi“ i „oni“. Moramo priznati da nas baš ovakva postavka godinama održava u

začaranom krugu i da se na taj način jaz samo još produbljuje i rigidnost povećava – s obe strane.

Roditelji šalju decu u školu, gde se nadaju da će ona postati učenici i dobiti neophodnu „opremu“ koja im je potrebna da uspeju u životu. Škole primaju decu i vraćaju ih nazad roditeljima sa pretpostavkom da će im oni pružiti podršku koja im je potrebna da uče i odrastu. Ovaj krug, kuća-škola-kuća je upravo onaj koji je predmet debata i zauzimanja strana već po navedenom principu dihotomije.

Ono što treba da bude zadatak društva (a to nije niko drugi nego mi sami), jeste da premosti taj jaz i da se fokusira na partnerstvo koje će povećati učešće svih strana u promovisanju socijalnog, emocionalnog i akademskog razvoja dece. Već smo na pravom putu ako se držimo principa da smo na istoj stazi, sa istim zadatkom, i sa uverenjem da je u najboljem interesu naše dece ako su odrasli u njihovom okruženju dve strane koje komuniciraju i saraduju.

Stavljajući u fokus učenike, na dobrom smo putu da unapredimo postojeće mehanizme participacije učenika u školama (osnovim i srednjim) koji će im garantovati kontinuirano učešće tokom cele školske godine u donošenju odluka u vezi sa nastavom, organizacijom i izvođenjem nastave (naročito nastave na daljinu), uređenjem škole, zajedničkim aktivnostima u okviru redovne i projektne nastave i rešavanju problema vršnjačkog nasilja, ali i drugih pitanja koja su u interesu učenika.

Želimo da se glas dece i roditelja snažnije čuje i da se njihovi predlozi aktivno razmatraju na sednicama onih tela koji za to imaju ingerenciju.

Istovremeno, takav mehanizam želimo da primenimo i na uključivanje roditelja kroz školske savete, opštinski savet roditelja u Zemunu i školski odbor, za sve teme koje su njima od značaja i u njihovom interesu.

Prvi korak je, koliko vidimo uključivanje svih, prepoznavanje značaja i roditelja i učenika i nastavnika i njihovih mišljenja. Nakon toga sledi razvoj rešenja koje bi odgovaralo konkretnim potrebama svih. Dobra praksa koja zaživi u jednoj školi ili opštini, ima potencijal da pokrene lančanu reakciju i novi začarani krug – promene na bolje.



Upitnici i analiza rezultata nastali su u okviru projekta Udruženja RODITELJ pod nazivom:
“Osnaživanje uloge učeničkih parlamenata i saveta roditelja za potpunu i svrsishodnu participaciju u školama”.

Ovaj projekat je dobio podršku projekta Vlade Švajcarske „Zajedno za aktivno građansko društvo – ACT”, koji sprovode Helvetas Swiss Intercooperation i Građanske inicijative.

Mišljenje koje je izneto u ovoj publikaciji je mišljenje autora i ne predstavlja nužno i mišljenje Vlade Švajcarske, Helvetasa ili Građanskih inicijativa.

